

НАПРЯМКИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ МІНІСТЕРСТВА ВІРОСПОВІДАННЯ І ПУБЛІЧНОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ ПЕРІОДУ ІНКОРПОРАЦІЇ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

У статті проаналізовано зміст офіційного видання Міністерства віросповідання й публічної освіти Польщі початку 1920-х рр. Воно є першоджерелом, котре дає можливість визначити пріоритети в організації роботи шкіл, зокрема – з'ясувати напрями в організації виховної роботи. Ними є: визначення вихідних від навчання днів, що інтерпретується автором статті засобом стандартизації цінностей у свідомості школярів, їх залучення до участі у важливих з точки зору державних інтересів суспільних справах, а також організація пропаганди в учнівському середовищі здорового способу життя.

Тенденції розвитку шкільництва в Другій Речі Посполитій, що визначалися міністерством віросповідання і публічної освіти, правомірно, на наш погляд, відстежувати за його офіційним виданням. Адже воно містить як ті укази президента, парламенту, котрі стосувалися питань освіти, так і різноманітні циркуляри, розпорядження тощо галузевого міністра. Таким чином, "Офіційний журнал міністерства віросповідання і публічної освіти" є тим першоджерелом, аналіз якого сприяє визначенню тих тенденцій виховної роботи в царині освіти, що реалізовувалися в особливий для Другої Речі Посполитої час – формування її території (зокрема, інкорпорації західноукраїнських земель) та завершення процесу становлення політичного суверенітету польської нації.

Стан вивчення обраної нами теми засвідчує, що її не можна віднести до числа тих, котрі належно відображені в працях тих вітчизняних учених, які спеціалізуються в галузі історії педагогіки. Вірогідно, найбільш значимою в контексті заявленої проблеми є дисертація В. Ханенка, який проаналізував питання гуманізації виховання в контексті розвитку польської педагогіки в 1918-1939 рр. [1]. Окремі аспекти досліджуваної нами проблеми висвітлені в працях, які присвячені розвитку в ці роки українського шкільництва в Польщі. Прикладом таких робіт є стаття І. Сварника [2].

Особливо важливою для нашої розвідки є праця польського дослідника К. Санойци. Вивчаючи образ національних меншин у початковому шкільництві Другої Речі Посполитої, він, зокрема, з'ясував еволюцію його мети і завдань [3: 26-30]. Це сприяє їх вивченню в історичній динаміці: від часу польської бездержавності до тих років, коли новопостала Друга Річ Посполита формулювала мету і завдання виховної роботи школи.

Недостатній рівень вивчення проблеми, що винесена в назву статті, визначає її **наукову актуальність**. Завданням, яке намагаємося розв'язати в даній розвідці, є вивчення офіційного органу міністерства віросповідання і публічної освіти як першоджерела, котре віддзеркалює основні завдання польської влади в царині виховної роботи з школярами початку 1920-х рр.

Утворення Польщі як суверенної держави (1918 р.) супроводжувалося всебічною регламентацією діяльності освітніх закладів. Це зумовлювалося як завданням уніфікації навчально-виховного процесу на тих територіях, які раніше входили до складу Російської та Австро-Угорської імперій, а впродовж 1918-1921 рр. увійшли до Другої Речі Посполитої, так і здійсненням цілеспрямованої виховної роботи зі школярами. Це завдання набуло особливої суспільної актуальності внаслідок того, що, за висновком польських учених, до 1929 р. у Другій Речі Посполитій чітко визначених завдань виховання в навчально-виховному процесі не існувало [3: 29].

Основні концепти виховання школярів на світанку польської державності заклав Луціан Зажецькі. Його міркування про школу праці замінили підвалини виховної роботи, котрі були сформульовані Станіславом Прус-Щепанським. У час бездержавного існування поляків, він визначив метою народної педагогіки формування "людини-громадянина". Тим часом у новій суспільно-політичній ситуації – утворення Польщі як національної держави – в основу морального виховання Л. Зажецькі поклав ідеали релігії та польської державотворчої традиції. Метою виховної роботи школи він трактував мотивацію дітей до здобуття знань, процес їхньої соціалізації в новоутвореній державі. Однак, як засвідчив час, після зведення її підвалин, у час, коли чіткої концепції виховної роботи її освітянське середовище ще не сформулювало, вона здійснювалася в процесі викладання окремих суспільних предметів [3: 28-29].

За таких реалій, ідеали виховання та його напрями початку 1920-х рр., на нашу думку, опосередковано відображаються в різноманітних розпорядженнях влади. Серед перших знакових постанов, що спрямовувалися на визначення напрямків виховної роботи зі школярами в Польщі, – циркуляр міністра віросповідання й публічної освіти М. Ратая від 24 вересня 1920 р., яким визначено вільні від навчання дні. Серед них – релігійні свята, а також дні національних свят (зокрема, 3 травня). Такий перелік пам'ятних дат засвідчує курс міністерства на поєднання у навчально-виховному процесі двох констант: релігійних і

національних цінностей. Так, у названому циркулярі вказувалося, що на заняттях напередодні національних свят варто наголошувати на важливих для польської нації історичних подіях [4: 112].

Резервування окремих вихідних днів для відзначення релігійних свят у Другій Речі Посполитій визначалося особливим значенням церкви в житті польського суспільства, роллю релігійної самоідентифікації його членів, їхнього світогляду загалом. Наше міркування підтверджується тим, що, встановлюючи окремі аспекти роботи єврейських початкових шкіл, керівник міністерства віросповідання й публічної освіти 22 лютого 1923 р. визначив: окрім державних свят учні таких навчальних закладів звільняються від навчання в святкові для юдеїв дні [5: 53].

Важливо зауважити, що запровадження вільних від навчання днів, яке можна трактувати своєрідним засобом стандартизації цінностей у процесі реалізації виховної роботи з дітьми та молоддю, згодом було продовжено. Зокрема, в лютому 1924 р. в "Офіційному журналі міністерства віросповідання і публічної освіти" опубліковано розпорядження про запровадження вихідного дня в школах у річницю завершення польсько-української боротьби за Львів. У документі, що датований 10 січня того року, міністр Б. Мікляшевський стверджував: метою його ініціативи, яка поширювалася на Львів та Львівський повіт, є відзначення звитяги боротьби за неофіційну галицьку столицю, активну участь в якій брала молодь [6: 34]. Виховний, як, зрозуміло, і політичний контексти цього розпорядження очевидні.

Не буде перебільшенням твердження стосовно того, що шкільництво стало тією сферою громадсько-політичного життя Польщі, котре сповна використовувалося задля розв'язання актуальних для держави суспільних завдань. При цьому залучення до участі в громадсько-політичному житті широких кіл громадськості, вчителів, учнів та їхніх батьків зокрема було завданням, яке сповідувалося польськими урядовцями. Свідченням цьому слугує постанова міністра віросповідання й публічної освіти М. Ратая від 15 січня 1921 р. "У справі підтримки бюджету держави". Враховуючи тодішню слабкість розвитку індустріального сектору виробництва й сільського господарства, які, за умови їх ефективного розвитку, виступають головним джерелом наповнення державної скарбниці в час, коли сплачувані громадянами податки ледве перекривали частину витрат, міністр закликав трактувати участь у підтримці державного бюджету елементом громадянського виховання. Не вирізняючи працівників освіти та учнів за критеріями національності та віросповідання, він оголосив завдання залучення їх, а також батьківської громадськості, до збору в школах золота й срібла, а також міді, нікелю й алюмінію [7: 3].

Аналогічну ситуацію – спробу залучення як громадськості, так і учнів до загальнодержавних заходів спостерігаємо і у випадку із запровадженням свята садіння дерев. У 1923 році, коли воно проводилося вперше, участь у ньому мали обов'язково брати учні старших класів, що засвідчує намагання міністерства використати його з метою їх громадянського виховання. В подальшому керівництвом міністерства ставилося завдання здійснювати роботу так, щоб за час навчання в школі кожен учень брав участь у святах садіння дерев. Вчителі мали сприяти тому, щоб діти опікувалися ними, усвідомлювали значимість охорони природи, сприяли, як стверджувалося в розпорядженні, важливості плекання її краси та добробуту рідної землі. Промовисто, що серед рекомендованих міністерством дат для проведення свята садіння дерев – 3 травня [8: 250-251], що мало сприяти поєднанню проведення названого заходу з польськими національно-державними урочистостями.

Однак найбільш промовистий факт використання освіти для реалізації важливих у момент державотворення цілей – залучення міських школярів Королівства Конгресового до проведення першого в історії відродженої Польщі перепису населення (1921 р.). Такий статус-кво, як свідчить розпорядження міністерства віросповідання й публічної освіти від 25 серпня того ж року, зумовлювався нестачею комісарів, які мали проводити цей загальнодержавний захід, зокрема – на західноукраїнських землях. Відтак Г. Завадський, який підписав назване розпорядження, дозволив залучати до виконання обов'язків комісарів учнів 7-8 класів (а в разі нагальної потреби – навіть 6 класу) міських середніх загальноосвітніх та професійних шкіл. Їх залучення до участі в переписі трактувалося також як один із інструментів опосередкованої реалізації роз'яснювальної роботи щодо суспільного значення цього заходу серед батьківської громадськості [9: 331-332].

Констатуючи позицію міністерства, зауважимо, що проведення перепису 1921 р. вкрай негативно зустріла західноукраїнська громадськість. Оскільки її політичні партії трактували проведення цього заходу таким, що суперечить політичній волі українців, залучення дітей останніх до перепису стало заходом з не тільки очевидним виховним чи громадянським звучанням, але й суто політичним.

Окремі напрямки виховної роботи визначалися суспільно-політичними реаліями – нещодавно завершеною боротьбою поляків за здобуття державності, усвідомленням територіальних суперечностей Другої Речі Посполитої з окремими сусідніми країнами. Це, як, скажімо, і польсько-радянська війна, спонукало увагу до військово-патріотичного виховання молоді. Саме таку мету мало розпорядження міністра віросповідання й публічної освіти та міністра воєнних справ від 6 грудня 1922 р. з питання організації військово-патріотичного виховання в середніх і професійних школах. В їх спільному розпорядженні визначалася його мета: приготування молоді до служби в армії та її фізичний вишкіл, виховання юнаків у дусі громадянськості. З цією метою в школах, які визначалися освітянським

керівництвом, створювалися шкільні загони. До них мали право вступати юнаки, яким виповнилося шістнадцять років. Шкільні загони очолювали військові керівники, які приймалися на роботу за згодою місцевої воєнної влади [10: 2-3].

Окрім фізичного виховання і здобуття юнаками елементарних навичок підготовки до служби в армії, вище названим розпорядженням передбачалося впровадження певних відомостей до програм предметів, які вивчалися в школах. Серед них – історія, при вивченні якої вчителями мали висвітлюватися окремі сюжети з воєнної історії та воєн. При цьому, наголошувалося в розпорядженні, що особливу увагу на уроках варто було приділяти реалізації виховної мети, зокрема – наголошувати на жертвовності солдат і офіцерів, їхньому героїзмі. На уроках географії варто було подавати учням знання з воєнної картографії і топографії, на уроках "Науки про Польщу" – відомості з організації армії тощо [10: 4].

Серед ініціатив міністерства віросповідання й публічної освіти – циркуляр про роботу, спрямовану на усвідомлення учнями початкових і середніх шкіл важливості орієнтаційних знаків. Покликаючись до досвіду реалізації таких завдань низкою держав Заходу, зокрема – Великобританією, Францією, Німеччиною й США, міністр М. Ратай наполягав на запровадженні відповідних тем при вивченні географії. Вчителі мали пояснювати учням значення збереження таких знаків, інформування органів влади про їх пошкодження чи знищення. Окрім практичної важливості усвідомлення учнями значимості орієнтаційних знаків, в циркулярі міністра йшлося також про реалізацію важливого виховного завдання: пояснення їм важливості взаємодії громадськості для добра суспільства і виховання в них почуття відповідальності [11: 311-312].

Один із напрямків роботи освітянських закладів – пропаганда здорового способу життя. Цей важливий напрям роботи педагогічних колективів визначався небезпекою поширення в дитячому середовищі шкідливих звичок, зокрема – вживання алкогольних напоїв. Як стверджувалося в розпорядженні міністра віросповідання й публічної освіти від 29 березня 1923 р., "...останнім часом серед шкільної молоді початкових шкіл почало загрожуюче поширюватися пияцтво. Констатовано, що значна кількість дітей тих шкіл під впливом родичів постійно вживає алкоголь у вигляді горілки" [12: 86]. У названому документі йшлося про те, що, згідно спостережень шкільних лікарів та учителів, значний відсоток учнів не тільки з'являлися в навчальних закладах у нетверезому стані, але й "...інколи з пляшкою горілки в кишені. Підростаючому поколінню, – стверджувалося в розпорядженні міністра, – загрожує деградація тілесна, моральна й інтелектуальна" [12: 86].

Трактуючи пияцтво серед дітей проявом соціальної поразки суспільства, дбаючи про духовне і фізичне здоров'я молоді, міністр закликав учителів до боротьби з цим ганебним явищем. Йшлося, зокрема, про підтримку в Польщі харцерського руху, що організовувався за зразками аналогічного дитячого руху в Європі й США, сприяння діяльності в школах товариств абстиненції, пропаганду серед дітей і особливо їхніх родичів стриманості тощо. Вчителі та медичні працівники мали проводити з учнями просвітницькі заходи, на яких мали висвітлювати шкідливість алкоголізму. В учительських семінаріях рекомендувалося читати спеціальні лекції, що мало за мету сприяти підготовці працівників освіти до участі в протиакогільній компанії [12: 86].

Окрім розпоряджень влади, інколи в "Офіційному журналі міністерства віросповідання і публічної освіти" публікувалися відзови ініціативних груп, що прагнули залучити учнів та вчителів до відзначення тих чи інших пам'ятних дат. Прикладом цього є звернення голови Шкільної секції комітету з відзначення 150-ї річниці утворення Освітньої національної комісії у Варшаві та смерті її промотора й духовного наставника С. Конарського [13: 290-291]. В зверненні до вчителів члени ініціативної групи наголошували на значимості інформування учнів усієї країни про історію польського шкільництва, ролі в його розвитку часів бездержавності С. Конарського й Освітньої національної комісії, їхнього внеску в процес духовного відродження польського народу [13: 292].

Отже, на сторінках "Офіційного журналу міністерства віросповідання і публічної освіти" відобразилися головні напрямки, що сповідувалися його керівництвом у питанні виховання школярів Польщі. Їх аналіз засвідчує те, що вони, на нашу думку, не формують чіткої, цілісної системи. Наш висновок підтверджується судженнями сучасних польських учених про її відсутність упродовж 1920-х рр.

Опубліковані розпорядження, циркуляри тощо дають підстави констатувати: пріоритетним для освітянського керівництва країни було завдання формування громадянського світогляду учнів, який мав конструюватися на поєднанні засад патріотизму та релігійних цінностей. При цьому освітянське керівництво фактично не враховувало фактору багатонаціонального складу населення країни, зокрема – ігнорувало той факт, що українська громадськість прагнула створення власної національної держави, а відтак цінності, які намагалося прищепити школярам освітянське керівництво, суперечили її інтересам. Це засвідчує сповідання очільниками освіти пріоритету інтересів Польської держави, її титульної нації, що підтверджується залученням учнів і вчителів Королівства Конгресового до участі в переписі населення. Одночасно із реалізацією міністерством віросповідання й публічної освіти завдань, які означені політичним звучанням, важливим напрямом в організації виховної роботи зі школярами стала пропаганда в їхньому середовищі здорового способу життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ханенко В. С. Проблема гуманізації виховання в контексті розвитку польської педагогіки міжвоєнного періоду (1918 – 1939 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Теорія та історія педагогіки" / В. С. Ханенко. – Луганськ, 1997. – 18 с.
2. Swarnyk I. Oświata ukraińska w Galicji Wschodniej przed 1939 r. / Ivan Swarnyk ; [pod redakcją Aleksandry Bilewicz i Stefanii Walasek] // Rola mniejszości narodowych w kulturze i oświacie polskiej w latach 1900 – 1939. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1998. – S. 337–342.
3. Sanojca K. Obraz sąsiadów w szkolnictwie powszechnym Drugiej Rzeczypospolitej / Karol Sanojca. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2003. – 166 s.
4. Okólnik Nr. 1360 / 20 S. Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do inspektorów szkolnych, Dyrektorów szkół średnich i seminarjów nauczycielskich, preparand nauczycielskich oraz kierowników szkół zawodowych w sprawie dni wolnych od nauki szkolnej // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1921, 17 maja (№ 4). – S. 112–113.
5. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 23 lutego 1923 r. w sprawie nauki w szkołach powszechnych, do których uczęszcza młodzież wyznania mojżeszowego // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1923, 1 marca (№ 4). – S. 53–54.
6. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 stycznia 1924 roku w sprawie ustalenia dnia wolnego od nauki szkolnej celem uczczenia walk o uwolnienie Lwowa // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1924, 15 lutego (№ 3). – 3 s.
7. W sprawie popierania Skarbu Państwa // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1921, 15 stycznia (№ 1). – S. 2–3.
8. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do wszystkich Władz, Urzędów i Szkół Państwowych, podległych Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie święta sadzenia drzew // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1923, 15 sierpnia (№ 14). – S. 249–251.
9. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Dyrekcji męskich szkół średnich i ogólnokształcących i zawodowych na terenie b. Królestwa Kongresowego w sprawie udziału młodzieży szkolnej w przeprowadzeniu spisu powszechnego // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1921, 11 września (№ 15). – S. 331–332.
10. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Ministra Spraw Wojskowych w sprawie Organizacji Przystosowania Wojskowego w Szkołach Średnich i Zawodowych // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1923, 15 stycznia (№ 1). – S. 2–14.
11. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów Okręgów Szkolnych, Delegatów Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Inspektorów Szkolnych, Dyrekcji Szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych i Seminarjów nauczycielskich w sprawie pouczenia młodzieży o ważności pomiarów oraz sieci trjangułacyjnych i niwelacyjnych // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1921, 1 września (№ 14). – S. 311–314.
12. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów Okręgów Szkolnych w sprawie zwalczania piałstwa wśród młodzieży szkolnej // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1923, 15 kwietnia (№ 7). – S. 85–86.
13. Odezwa do Nauczycielstwa wszystkich szkół Rzeczypospolitej Polskiej // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1923, 1 października (№ 17). – S. 290–292.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Khanenko V. S. Problema humanizatsii vykhovannia v konteksti rozvytku pols'koi pedagogiky mizhvoennogo periodu (1918 – 1939 rr.) [The Problem of the Humanization Upbringing in the Context of the Polish Pedagogy Development in the Period between Two World Wars (1918 – 1939)] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 "Teoriia ta istoriia pedagogiky" / V. S. Khanenko. – Lugans'k, 1997. – 18 p.
2. Swarnyk I. Oświata ukraińska w Galicji Wschodniej przed 1939 r. / Ivan Swarnyk ; [pod redakcją Aleksandry Bilewicz i Stefanii Walasek] // Rola mniejszości narodowych w kulturze i oświacie polskiej w latach 1900 – 1939. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1998. – S. 337–342.
3. Sanojca K. Obraz sąsiadów w szkolnictwie powszechnym Drugiej Rzeczypospolitej / Karol Sanojca. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2003. – 166 s.
4. Okólnik Nr. 1360 / 20 S. Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do inspektorów szkolnych, Dyrektorów szkół średnich i seminarjów nauczycielskich, preparand nauczycielskich oraz kierowników szkół zawodowych w sprawie dni wolnych od nauki szkolnej // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1921, 17 maja (№ 4). – S. 112–113.
5. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 23 lutego 1923 r. w sprawie nauki w szkołach powszechnych, do których uczęszcza młodzież wyznania mojżeszowego // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1923, 1 marca (№ 4). – S. 53–54.
6. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 stycznia 1924 roku w sprawie ustalenia dnia wolnego od nauki szkolnej celem uczczenia walk o uwolnienie Lwowa // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1924, 15 lutego (№ 3). – 3 s.
7. W sprawie popierania Skarbu Państwa // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1921, 15 stycznia (№ 1). – S. 2–3.

8. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do wszystkich Władz, Urzędów i Szkół Państwowych, podległych Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie święta sadzenia drzew // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1923, 15 sierpnia (№ 14). – S. 249–251.
9. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Dyrekcji męskich szkół średnich i ogólnokształcących i zawodowych na terenie b. Królestwa Kongresowego w sprawie udziału młodzieży szkolnej w przeprowadzeniu spisu powszechnego // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1921, 11 września (№ 15). – S. 331–332.
10. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Ministra Spraw Wojskowych w sprawie Organizacji Przystosowania Wojskowego w Szkołach Średnich i Zawodowych // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1923, 15 stycznia (№ 1). – S. 2–14.
11. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów Okręgów Szkolnych, Delegatów Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Inspektorów Szkolnych, Dyrekcji Szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych i Seminarjów nauczycielskich w sprawie pouczania młodzieży o ważności pomiarów oraz sieci trjangułacyjnych i niwelacyjnych // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1921, 1 września (№ 14). – S. 311–314.
12. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów Okręgów Szkolnych w sprawie zwalczania pijaństwa wśród młodzieży szkolnej // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1923, 15 kwietnia (№ 7). – S. 85–86.
13. Odezwa do Nauczycielstwa wszystkich szkół Rzeczypospolitej Polskiej // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej. – 1923, 1 października (№ 17). – S. 290–292.

Матеріал надійшов до редакції 17.04. 2012 р.

Gon I. M. Направления воспитательной работы Министерства вероисповедания и публичного образования Польши периода инкорпорации западноукраинских земель.

В статье проанализировано содержание официального издания Министерства вероисповедания и публичного образования Польши начала 1920-х гг. Оно является первоисточником, изучение которого дает возможность определить приоритеты в организации работы школ, в частности – установить направления в организации воспитательной работы. Таковыми являются: определение выходных от учебы дней, что интерпретируется автором статьи средством стандартизации ценностей в сознании школьников, их привлечение к участию в важных с точки зрения государственных интересов общественных делах, а также организация пропаганды среди учащейся молодежи здорового способа жизни.

Gon I. M. Trends in the Educational Work of Poland's Ministry of Religion and Public Education in the Period of Incorporation of the Western Ukrainian Territories.

The article contains the analysis of contents of the official edition by Poland's Ministry of religion and public education in the early 1920s. It is viewed as a source document which sheds light on the priorities in the functioning of schools, and trends in the educational work in particular. These include the determination of days-off, a factor that, as the article's author renders, is a way of standardization of values in the pupils' consciousness with a view to get them engaged in what state interests treat as an important social projects. It also suggests the ways to promote the healthy life-style among pupils.